

Miris čade i ruža

Julya Rabinowich

LEYKAM
international

Julya Rabinowich
Miris čade i ruža

LEYKAM international

Julya Rabinowich

Miris čađe i ruža

S njemačkoga prevela
Stjepanka Pranjković

Zagreb, 2024.

NAKLADNIK

Leykam international d.o.o., Ilica 42, HR-10000 Zagreb
www.leykam-international.hr

ZA NAKLADNIKA

Jürgen Ehgartner

UREDNIKA

Eugenia Ehgartner

PRIJEVOD S NJEMAČKOGA

Stjepanka Pranjković

LEKTURA I KOREKTURA

Neli Mindoljević

© 2024 Leykam international d.o.o., Zagreb
Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati,
fotokopirati ni na bilo koji drugi način reproducirati
bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

Naslov originala: „Der Geruch von Ruß und Rosen”.
© 2023 Carl Hanser Verlag GmbH & Co.KG, München

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
i medija
Republik
of Croatia
Ministry
of Culture
and Media

Bundesministerium
Kunst, Kultur,
öffentlicher Dienst und Sport

Gefördert durch das Bundesministerium Kunst,
Kultur, öffentlicher Dienst und Sport Österreich.

ISBN 978-953-340-192-8

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001239345.

ILUSTRACIJA NA NASLOVNICI

shutterstock

FOTOGRAFIJA AUTORICE

© Michael Mazohl

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Tvrtko Gregurić

TISKARA

Denona d.o.o., Zagreb
Tiskanje dovršeno u rujnu 2024.

Svima koji se osvrću (jer moraju)

Zahvala

Johnnyjevoj junačkoj majci na njezinoj snazi, a Jackie i onima dvoma na N na njihovu tvrdoglavu i beskrajnu strpljenju.

Sve ima svoju cijenu.

I povratak. Ne.

Povratak pogotovo.

Možda imam devet života, poput mačke. I prošlost koja je dovoljna za devet života. Sa svim njezinim užasnim i lijepim čudima. Krvave cvjetove ispod kože. Miris čađe, okus željeza. I miris ruža u dvorištu moje bake. Mjesec ponad krovišta naše kuće. Mamin kolač od limuna. Tatina ruka oko mojih ramena. Tetino pjevanje. Sve je to nekoć pripadalo meni.

Ne dođe svako putovanje svome kraju. Ponekad traje i traje, zauvijek: onima koji su nestali. Onima koje ne možemo zaboraviti. Onima koje nikada nećemo prestati tražiti.

„Ne budi tako kriptična”, rekla bi Laura na to. „Zar misliš da se ikome da rješavati tvoje zagonetke? Jednostavno ispali što jest. Nemoj se praviti da si prokleta sfinga.”

I bila bi, naravno, u pravu.

A ja bih rekla: „Kad bih imala svoju heraldičku životinju, to bi zasigurno bio skarabej.”

„Ma daj, balegar”, sada bi rekla Laura.

Dio 1.

Odlasci

Laura me čeka ispred kuće. Ondje, gdje su idioti prošle godine napisali *Ovdje živi ološ. Stranci van!*, još se opaža blaga promjena boje. Nešto žuća bež od one elegantne bež boje koju je Susi tjednima birala dok smo obnavljali kuću. Nema veze, pomislim. Kuća sada ima ožiljak. Zašto bi se kuća osjećala drukčije nego mi? Svi smo iz prošlih godina izišli s ožiljcima. Neki zapravo, na koži. Drugi skrivenije. Bakine noge pune su svijetlih pruga, na mjestima gdje su jednom bile krvavo crvene modrice koje se dobiju nakon višetjednog pješačenja sa žuljevima na stopalima, bez čarapa, s potrganim potplatima. Ona se srami. Nosi blistavo bijele čarape, i ljeti.

Mislim da su ožiljci važni. Podsjećaju nas na to da smo već jednom uspjeli zacijeliti. I da ćemo zacijeliti. Opet i opet.

„Idemo plivati”, kaže Laura i zviždukom dozove Kassandru.

Da, to će mi dobro doći. Hlađenje pa onda ono ležuckanje na vrućim daskama, trpanje jedne divlje borovnice za drugom u usta i gledanje u vodu po kojoj plešu sunčeve pjege.

Čitavo je ljeto dosad bilo kišno i sparno. Čak je i Kassandri bilo teško pronaći osvježanje, ma koliko god često skočila u jezerce ili se u kuhinji na pločicama raširila poput prostirača. Crveni jezik visio bi joj iz usta i sezao sve do poda, pa bih se uvijek bojala da ću stati na njega dok vadim kockice leda iz ledenice. I slinila je više nego ijedan trol.

Na plivanje najčešće idemo utroje, Laura, Cassandra i ja. Rami bi, doduše, htio s nama, a moja bi mu majka čak i dopustila, no ja zaista nemam volje čitavo vrijeme strepjeti da ni slučajno ne propustim neku od gluposti koje mu tako dobro idu od ruke. A taj je sposoban za silnu količinu gluposti, rekla bih da se u vezi s tim u njemu otvaraju beskrajne kombinacijske mogućnosti. Jedino što ga zanima više od toga jest druženje s Markusom.

Markus je još ovdje, ali među nama je malo čudno, imam osjećaj da nešto skriva od mene, vjerojatno novu djevojku, što je po meni potpuno nepotrebno. Da, naravno da bi me zaboljelo kad bi službeno bilo tako. Ali draže mi je da me zaboli, pa je mir. U redu je, rekli smo tako, prije nego što se odselio u grad, na studij. Ipak više nismo zajedno. Prijatelji smo. A prema prijateljima smo iskreni! Ali ništa nije jednostavno kad se upetljaju ljubavne muke i ona čudna, meni u dalekoj mjeri nepoznata stvar po imenu seks. Ništa! Onda možeš zaboraviti najsporazumniji sporazum, *pronto*.

„*Pronto*“, Laura to sad govori čitavo vrijeme, ne može se izbiti iz nje, otkako smo zajedno bile u Italiji. Pokušavam to sagledati kao lijepu uspomenu s našeg putovanja, a ne kao najubitačniji kapric za koji je trenutačno sposobna. Što dosad nije, svakako još može

biti, to je kod Laure slično kao kod Ramija, ljestvica prema gore nema granicu.

Za tu bezgraničnu ljestvicu trganja zadnjih živaca ne moram se brinuti, za razliku od drugih, ne toliko jasnih ni jednoznačnih stvari, kao što je primjerice lokacija boravka mog tate. Ta će briga vjerojatno ostati zauvijek. Za razliku od mog tate. Njega nažalost još uvijek nema. Nitko ne zna što mu se dogodilo.

Ljeto ulazi u svoju završnicu kako je i počelo: uz mučnu neizvjesnost, svakodnevne odlaske do poštanskog sandučića u sve manjoj nadi da ću unutra pronaći nešto, bilo što. Pismo. Smrtovnicu. Dojavu. Nije čak ni mnogo drukčije nego prethodne godine, kad smo tata i ja stalno trčali do sandučića u prihvatilištu za izbjeglice, u nadi za nekakvim izbjavljenjem, pozitivnim rješenjem.

Znam da majka nijemo u tišini prati svaki moj korak do sandučića i natrag od sandučića, njezini su pogledi moja sjena. To me čini još nervoznijom.

Baka nikad ne kaže ništa kad vidi kako se šuljam do sandučića. Moja je baka izvorna sila. Baka je ljubazan vulkan. I u najjačem uraganu stajat će čvrsto i stabilno na nogama. Bijeli je patuljak. Planet koji nosi mnogostruk teret i svi drugi kruže oko njega, jer je jednostavno najgušći i najzbijeniji nadaleko i naširoko, pa se ostali, ne baš impozantni, moraju pokoriti pred njegovom gravitacijom.

Ponekad joj zavidim na tome. Što jednostavno može sjediti i u miru peći svoje kolače. S jabukama i limunom. Fiksna zvijezda našeg obiteljskog svemira, mirna i onda kad to nitko drugi više nije. Ponekad oraspoloži

moju majku, vodi Ramija u vrtić, teti priprema kupke s ružinim laticama kad umorna dođe kući s posla.

Teta tek od ljetos ima posao. Zarađuje vlastiti novac! Prva žena u našoj obitelji! U Ramijevu nekadašnjem vrtiću, ondje kuha i čisti.

A onda baka navečer sjedi sa mnom u dvorištu i češlja mi kosu. Češlja je i pokušava mi isplesti pletenice, što joj ne uspijeva, pa ne uspijeva, jer su moje kovrče još uvijek previše divlje, a njezine ruke više nisu dovoljno spretne. Nikada nikome drugome ne bih dopustila da se prema meni ponaša kao prema djetetu, ali s njom je osjećaj toliko prirodan, toliko prikladan, da uživam i ne moram se boriti protiv toga.

Izgubila je mnogo. Svoju kuću. Svoj vrt. Svoje koze. Svoje kokoši. Svog muža. Svoje sinove. Moglo bi se reći da sam *privremeno* izgubila oca. Ali to se ne da tako uravnotežiti. Težina našeg tugovanja ne. Težina naših gubitaka. Svaka od nas pati, svaka za sebe. Ponekad zajedno patimo. A često zajedno tražimo utjehu. Jer smo ljudi. Možda bi kod mačaka bilo drukčije, razmišljam. One bi se jednostavno dočekale. Na svoje četiri šape. Sa svojih devet života. Pa bi nastavile. *À propos* nastavljanja: u tome sam zapravo totalna profesionalka. To je moja kraljevska disciplina. „Kraljičinska disciplina”, sada bi rekla Laura.

*

Ponekad si postavljam uvijek isto pitanje: kako je započeo moj novi život? Teško je reći. Možda one ljetne večeri, kad sam prvi put stavila svoju ruku na Markusovo rame pod mrljama lampiona koji su na zvjezdanu nebu

visjeli toliko visoko iznad nas da se činilo kao da smo na sedmom nebu? I prije nego što je došao moj otac da bi me ozbiljna izraza lica još prije jedanaest sati u noći poveo kući? Možda kad je Laura prvi put u školi sjela pokraj mene i nije se rugala mojim smiješnim jezičnim pogreškama, kojima su se svi smijali, samo ja nisam? Ili poslije, kad je u dvorištu McDonald'sa uplakana skrivala svoje balavo lice u mojoj jakni dok mi je pričala što se dogodilo njezinoj majci. Možda u onome magičnom trenutku kad sam svojim stopalom zakoraknula preko granice ove zemlje? Kao u crvenim čarobnim cipelicama, udariš jednom o drugu – samo trenutak, i sve se promijeni. Sve. Ili je to bilo još prije nego što smo otišli, je li bilo već kad sam gledala našu kuću kako gori? Je li bilo bakino lice dok je stajala pred svojim gorućim vrtom? Na sva ta pitanja postoji samo jedan odgovor:

Budi mačka, Madina.

*

U školi će sve biti drukčije kad prođu praznici. Kingica, naša razrednica, dala nas je dalje. Nemaam pojma tko će nas preuzeti u našoj posljednjoj godini. A odsad i svima zabranjujem da je zovu „Kraljica vrana”, kako su to činili svi prošle školske godine, a i ja. Jer se gegala hodnicima poput žalosne ptice u svojoj crnoj odjeći i sa strogom frizurom, tamnim najlonkama i dugim nosom. Sada se pak zove „Super Kingica”. Za mene, zauvijek i zasvagda. Nikad joj neću zaboraviti kako je neustrašivo dočekala rulju i zadržala je, sve dok policija konačno nije stigla. Vidim je pred sobom, kako

ispred naše ograde pada ničice između buktinje baklji i plavog svjetla, kako moja teta leti do nje, kako vrištiti – ali sve to kao na usporenoj snimci, i udarac. U potpunoj tišini, kao da je netko tijekom gledanja filma smanjio ton.

Ostali sad mogu biti mirni što se tiče nje i njezina strogog pogleda, njezinih zahtjevnih zadaća. Meni će nedostajati. Da nije bila toliko stroga, moj bi njemački sada bio drukčiji. A i moj engleski. Da, meni bi zaista nedostajala. Ali: ionako ću je viđati svako malo, Susi redovito ide po nju i dovodi je k nama, pa sjede u vrtu i piju engleski čaj. „Svježi zrak dobro će vam doći”, kaže onda Susi, odreže ružu i u visokoj je čaši postavi na stol. Tu ružu Kingica uvijek smije ponijeti, kad je Johann vozi kući. Malo me boli vidjeti je takvu, kako se sa svojom hodalicom sasvim oprezno spotiče do Johannova automobila, ali s druge sam strane sretna što dolazi k nama i vidno je to veseli. Moja baka ponekad sjedi s njima, donosi medena peciva uz čaj, koja sam jako voljela kao dijete, dopušta Kingici da joj objašnjava o keksima *shortbread* suhima poput prašine i znatiželjno ih umače u svoj Earl Grey. „S mlijekom”, Kingica ustrajava na tome.

Noge su joj još tanje nego što su bile već i prije, odjeća joj više ne pristaje onako pripijeno i točno kao da je sašivena upravo na njezinu tijelu. Ponekad se bojim da će postati sve lakša i lakša i da bi je onda iznenadni nalet vjetera mogao odnijeti kao neku vrstu Anti-Mary-Poppins. Ali pogled joj je i dalje kakav je bio i prije, budan i oštar, baš kao njezin jezik.

Ponekad se budim usred noći jer vrištiti. A ponekad više ne znam vrištiti li jer mi naviru sjećanja na rat.

Ili sjećanja na rulju pred našim vratima. Jer: prokleta dugo nisam vjerovala da su ovdje takve stvari moguće. Ni u snu to nisam mogla zamisliti. Ni u snu. Stvarno.

A što još nikako nisam mogla zamisliti: koliko ćemo pomoći onda dobiti od ljudi koji nas uopće nisu dobro poznavali. Johanna smo znali samo iz viđenja. A ipak je došao pred našu ogradu da bi nas zaštitio, baš kao i Kingica. A onaj idiot, koji je do nas doveo rulju koja je urlala „Stranci van!”, jako se uplašio. Baš jako. Zvali smo ga Truba jer bi se, prije nego što je prolupao, uvijek zaustavio ispred naše kuće sa svojim ružnim crvenim hvalisavim autom i beskrajno dugo trubio. Zbog Laure. Dok ga nisam otjerala. A on je mene nazvao „izbjegličkim ološem”. Da, tako je to počelo s Trubom. A onda je ovako završilo: Truba je sad manji od makova zrna, miran kao bubica, a kad se sretnemo u autobusu, skrene pogled. Da, sad se i on tu i tamo vozi autobusom, baš kao mi. Oduzeli su mu vozačku te užasne bukćeće noći. Priznajem da je poprilično upitna zadovoljština vidjeti ga na autobusnom stajalištu, s raskvašenim gelom u kosi i izgrizenim usnama. Iako mi još uvijek pozli kad pomislim na pogled njegovih jarko plavih očiju ispunjenih mržnjom, koje su u međuvremenu obrubljene tamnim kolutima. „Ne budi kukavica”, sada bi rekla Laura. Ah, Laura.

*

Kad pišeš dnevnik, onda razvrstavaš misli. Kad ideš na terapiju, razvrstavaš život. Jednostavno bih totalno očajavala da nemam gospođu Wischmann. Ona je moja druga superjunakinja. Odmah iza Kingice. Da je

Kingica kakva moćna božica, gospođa Wischman bila bi njezina kći.

★

Ne mogu to. Ne mogu pisati kao da se ništa nije dogodilo. Događilo se toliko toga. Meni, mami, Amini, Lauri. Mom ocu.

★

Ponekad je život poput nanizanih vrhova. Uvijek kad svladaš jedan, osjetiš olakšanje i ponosna si i vjeruješ da si konačno stigla onamo kamo si krenula. A odmah potom vidiš jedno još veće brdo iza toga. Pa onda iza njega već i sljedeće. „Život te šutira”, kaže Markus na to. A ja pomislim: da, i to posred face.

Tako je to bilo i u Veneciji. Uopće nije još dugo prošlo otad, a čini mi se da je bilo jako davno. Usred ljetnih praznika. Na našem odmoru. U Italiji. Laura i ja. Prvi put bez mojih roditelja, prvi sam put sama putovala Europom. Opet novi, drugi jezik, koji je zvučao lijepo poput melodije, samo što nisam razumjela nijednu jedinu notu.

„Ne budi kukavica”, rekla je Laura oblizujući si prste na kojima je još bilo mrlja od kreme jajasto žute boje, koja je izletjela iz njezina peciva kad ga je pohlepno zagrizla. „Krema se zove *zabaione*.”

„Drago mi je. Madina.”

Kad se Laura nasmijala, maleni se oblak šećera u prahu razbježio po zraku.

„*Dolce Vita*”, rekla je. „Slatki život.”

Stajale smo ispred malene *pasticcerije* (tako ovdje zovu slastičarnice, ponosno mi je objasnila Laura), bluze nam pune slastičarskog šećera, usne obrubljene kakao-prahom, dva velika praščića koja su se valjala po venecijanskom ljetu.

„Najbolji *cappuccino* mog života”, rekla je zatim i rukavom si prebrisala usta. Sva sreća pa je bluza bila crne boje sa smeđim jelenima na njoj, taman uz kakao.

Pogledala sam u izlog, u kojem je eksplodirao maleni svemir poslastica, tortice s jagodama, kolačići punjeni marmeladom od marelica, marcipan šnite, profiteroli punjeni čokoladom i vanilijom i preliveni glazurom. Svaka je od nas već bila pojela po tri kolača, a kava ovdje nije bila kava, nego rajski užitak. Zaredom sam popila tri šalice okrunjene pjenom, sve dok mi srce ispod bijele lanene haljine nije počelo lepršati poput nervozna leptira.

„Još jedna runda?” upitala je Laura. „One voćne košarice ondje iza još nismo probale.”

„Možda da nešto nepoznato ostavimo za sutra?”

„U Veneciji ima dovoljno nepoznatoga za najmanje deset godina, draga moja!”

Pasticceria se nalazila tik do kolodvora, usred najveće gungule turista, svi su oni ovdje jurišali kroz uličicu preplavljenu šarenom kramom, vukući svoje kovčege na kotačićima, koji su proizvodili tako silnu buku da je to nalikovalo beskrajnu kakofoničnom koncertu. Mi smo bile *cool*, nosile smo samo ruksake.

Posegnula sam za jednom od šarenih maski, još nikada nisam bila vidjela takvo što.

Laura me odvucla. „Ostavi to! Te maske ovamo dolaze iz Kine, ne iz Venecije! Hajde, hajde. Otkud znam? Pa eto, znam. Moramo stići na trajekt!”

„Koji trajekt?”

„Namjeravaš li ti plivati do *lida*?”

„Što je *lido*?”

„Rezervat za lijepe dečke u kupaćim gaćama.”

Koji vrag...

Taj je prokleti *lido* bio samo obična dugačka pješčana plaža!

I ondje su sjedile samo bakice sa svojom unučadi. A unuci definitivno nisu bili dečki koji bi me zanimali.

I išlo mi je na živce što se Laura stalno hvalisala time kako se ona ovdje bolje snalazi od mene. Ja njoj tako nešto nikada ne bih toliko očito trljala na nos.

Ali more je bilo lijepo. Uvijek je lijepo. Nema ništa ljepše od mora.

*

A *pizza* koju smo jele te večeri nažalost je bila toliko bolja od one koju pravi Susi, iako tu Susinu baš jako volim. Rajčice su bile slatke od sunca, bosiljak me pogodio poput zelene šake u želudac! A riba s roštilja... i tiramisu... preglupo je što smo već za dva dana išle kući.

„Daj nemoj već sad misliti na odlazak kući”, rekla je Laura i bacila mi svoj crveni jastuk s lavljim motivom o glavu, izbjegla sam ga jer su moje reakcije još od rata toliko izoštrene kao kod divlje životinje u šumi, jastuk je proletio pokraj mene i srušio vazu s plastičnim cvijećem na noćnom ormariću, pala je. Zadržale smo dah, ali soba tapecirana šarenim tkaninama bila je toliko malena da se nakoso zaustavila na krevetu. Osim toga, vaza je bila plastična, ali to sam primijetila tek kad sam je podignula.

„Glupanice”, rekla sam, pa smo se smijale, a Laura me je zagrlila, na koži nam još sol i pijesak s mora.

Volim Laurin miris. Tako miriše dom. Dom s kojim možeš propotovati svijet.

A našega posljednjeg dana Laura mi je kupila pravu venecijansku masku kod umjetnika za kaširani papir, kojem se upucavala bez i najmanje srama, iako je sigurno prešao dvadeset i petu i time je zapravo bio stari lik. Udarila sam je u rebra jer je malo falilo da mi postane neugodno, a on je to vidio i nacerio se, pa sam se ja zacrvenjela do razine prezrele talijanske rajčice.

„Što je?” prosiktala je Laura.

A on je zataknuo svoje crne kovrče iza uha i na engleskome, još gorem od mog – a to valjda dovoljno govori!, rekao: „Prijateljica ti je ljubomorna.”

Pa sam izletjela i čitavo sam vrijeme stajala potpuno sama na uzavrelu trgu na mramornim pločama, posred žarkog sunca, i bijesno sam piljila u vrt *Palazza* prekoputa, kao da mi odande ususret dolazi princ iz bajke. Ili barem žaba. Sve dok Laura napokon nije došla za mnom, s dugonosom maskom ispred lica.

Okrenula sam se i nisam se htjela odmah pomiriti. Da, i ja nekad smijem biti svojeglava! Kad si toliko često ovisan o pomoći drugih ljudi, kao što smo to nekoć bili moja obitelj i ja, vjeruješ da uvijek moraš biti draga.

„Ma daj!”, gundđala je Laura. „Bila sam samo jako kratko unutra!”

Okrenula sam se od nje i nastavila hodati, u hlad jednog stabla. Ispod stabla stajao je maleni kiosk, pred kojim su s postolja visjele poput ljusaka poslagane novine. A u prozoru su bile naslagane boce s vodom.

„Njegove kovrče ionako nisu tako lijepe kao tvoje!” Otišla je do kioska, još uvijek s maskom na sebi. „Voda, voda, umrijet ćemo.”

Laura baš ne bi trebala pretjerivati, još sam pomislila, kad je dosta onda je dosta. A upravo u trenutku kad sam zaustila da joj to kažem, neka zadrži svoju predstavu za sebe, odjednom je spustila masku s lica.

„Vidi, Madina!” Pružala mi je novine, na naslovnoj stranici bili su prikazani tenkovi i vojnici i žene, stajale su s cvijećem u rukama. Nekako mi se učinilo poznatim.

Prodavač se odjednom pojavio u prozorčiću poput igračke koja iskače iz kutije i vikao za njom. Jer je bez pitanja uzela novine.

Laura mu je bez riječi pružila novac. Novine u njezinim rukama drhtale su.

„Vidi, Madina!” ponovila je. „Rat je završio.”

Isprva nisam razumjela na što misli.

Pa je Laura ispustila novine, raširenih su papirnih krila pale na pod, vojnici su odozdo strogo zurili u nas. Žene su nam pružale šarene kitice cvijeća. Protresla me. „Tvoj rat, Madina. Vaš je rat završio!”

*

To nikada nije bio „moj” rat.

*

Mrzila sam ga. Gotovo nas je smlavio, svakoga od nas pojedinačno. Otjerao je mene i tatu u naš podrum, u kojem su ležale ozlijeđene osobe koje je tata potajno operirao. Na kuhinjskom stolu. A ja, ja sam mu pritom morala asistirati. Jer bi se moja majka onesvijestila kad bi mu trebala pomoći. Jer Rami nije smio silaziti

u podrum da nas slučajno ne bi izdao. Sve bi nas bili poubijali da se to otkrilo.

U ratu se ne možeš držati postrance, ma koliko god to pokušavao. On pokriva čitavu zemlju svojom tamom, a svatko mora za sebe pronaći način da umakne ispod te crne kupole. I vidjeti hoće li uopće umaknuti. Ponekad to sve zaboravim, samo kad imam dovoljno laurastog smijeha oko sebe. Ali ne mogu potpuno zaboraviti. A možda i ne želim. To je moj život. Takav je bio.

★

Kvragu ... baš glupo da ja baš nimalo ne znam talijanski, a Laura ga samo nabada. Sjedile smo na stubama koje vode do kolodvora Santa Lucia, pred nama kanal s vaporetima (da, da, sad i ja to mogu, hvalisati se kao Laura), a novine smo raširile na svojim nogama, dok ih je Laura pokušavala pročitati poput knjige čarolija pune nepoznatih simbola. Ili kakva proročanstva. Ili onog kamena iz Rosette. Ne sjećam se više točno što je bilo s tim, ali kad su ga konačno dešifrirali, u svakom se slučaju dogodio napredak. U nekom trenutku. Nakon nekoliko stoljeća. Mi nemamo toliko vremena.

Nemam nimalo strpljenja za takve stvari. Izvadila sam svoj mobitel i nisam baš pronašla mnogo o tome, ali da, rat je bio završio. Pisali su i kod nas doma.

Drhtavim sam prstima pretraživala po mobitelu. Maloprije sam zapravo bila tužna jer je naše zajedničko vrijeme ovdje u Veneciji gotovo. Ali odjednom nisam mogla dovoljno brzo stići kući.

Zvonjava je nalikovala svemirskome beskraju. Suze su mi navrle na oči kad je majka podignula slušalicu.

Put povratka: vrtlog svih mogućih osjećaja.

Taj je rat natjerao mog oca da se vrati. U središte najveće opasnosti. Za svog brata. Za moju baku. Baka je uspjela doći k nama. Tata i stric Miro nikad nam se više nisu javili. Nikad više.

Tako da istovremeno mislim: dobro je što je rat završio. Možda se otac konačno može vratiti k nama! Loše je što je rat gotov, možda sad sve postane još gore!

Pomisao da bih mogla pronaći odgovor o očevu mjestu boravka, koji ne želim, nikada ne želim dobiti, tu pomisao vrlo brzo odagnam. Ne smije više zauzimati mjesto u mom svijetu.

Ono što zamišljamo možda će se ostvariti, kaže baka. Ali ona je toliko praznovjerna da uvijek prije važnih susreta ili odluka tri puta pljune preko ramena da bi zadržala zlo oko podalje od sebe. Mislim, sad ima lažne zube i ne može pljunuti baš daleko, počesto joj najveći dio pljuvačke ostane zalijepljen za okruglo rame. Najčešće. A ako te odmah potom želi zagrliti, licem ćeš završiti u tome. Volim baku, stvarno, ali te trenutke volim malo manje. Ramiju je dobro, njega ipak stišće o svoj mekani trbuh, što je u tom slučaju neprocjenjiva prednost. Međutim, on raste nekontrolirano kao divlji grah. Još malo i mrzit će kad ga zagrli.

Dok bez daha ulijećemo u dvorište, svi su već okupljeni ondje: moja majka, teta Amina i baka, Rami, Markus i Susi. Slavi se naš povratak: vrtni stol svečano je postavljen, sa stolnjakom na ruže koji je baka jednom poželjela imati, sa Susinim najljepšim posuđem od šarene keramike, buket cvijeća na sredini. Praznici između semestara još nisu gotovi, pa je Markus još tjedan dana ovdje, ostao je samo da bi nas dočeka.

Ipak, tu stoji jedna stolica više nego inače. Pokraj Susi. A ona je nekako nervoznija nego što bi trebala biti. Baš i nije toliko uzbudljivo što smo nakon dva tjedna Italije stigle kući. Razumjela bih ja da je nervozna dok smo na putu. Ali sada?

Kad majka vidi kako joj se približavam, poskoči toliko žestoko da sruši svoju stolicu i cvjetni jastuk s nje odleti poput frizbija. A ona poleti prema meni. Njezino lice zrcali sve što sam donedavno i sama osjećala: strah, nadu, radost i zabrinutost, u očima su joj suze.

Bacim ruksak na pod i zagrlim je, pri čemu primijetim da se smanjila, pograbila. Ili sam ja ona koja je narasla?

Ona pritisne svoje lice na moj vrat u obrtanju naših uloga – odmah je opet osjetim, onu težinu koja me spopadne kad sam ovdje. Taj ruksak ne mogu tako lako odbaciti, čvrsto ga i zategnuto nosim na svojim leđima. On mi širi ramena. Ali me povlači prema tlu.

Kassandra se otrgnula iz Ramijeva stiska i juri na nas. Između uzdaha moje majke začuje se visoko tuljenje i pjevanje kad skoči na mene. Netko joj je oko vrata objesio cvjetni vijenac, koji je pomalo pretvara